

CIVILIZÁCIÓ

Békési Adrien

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Festőművész szak, II. évfolyam

Kiss Péter, egyetemi adjunktus

Az ellentétek egysége lassan csökken. Egy adott ponton a világ kizökken, átlépi a határt és az egyensúly összeomlik. Megszűnik a nyugalom, a rendszer szétomlik és egy új lép a helyébe.

Máig tisztázatlan az élet kialakulásának módja, bár elfogadott az a tudományos nézet, mely szerint kémiai reakciókból származnak az élet komplex biokémiai folyamatai. Pillanatnyi állapotai a jelenleg élő fajok az evolúció egy-egy ágának. Egyetlen közös őstől vagy ősi génkészletből eredeztethető vissza a Föld összes élőlénye. Az evolúció egy-egy ágának pillanatnyi állapotát képviselik a jelenleg élő fajok, fajképződések és kihalások hosszú folyamatának eredménye a változatosságuk.

Anaximandrosz, a görög filozófus, az i. e. 6. században feltételezte a közösős és a fajok átalakulásának létét. Majd a görög filozófus, Empedoklész, a római filozófus, Lucretius az arab biológus, Al-Jahiz és a perzsa filozófus, Ikhwan al-Safa gondolta tovább az elméletet. A távol-keleten, Csuang-ce filozófus, a transzformatív erővel történő, környezethez való alkalmazkodásról értekezett.

Elképzeléseik később, a 19. században merültek fel újra. Charles Darwin és Alfred Russel Wallace az evolúció természetes szelekción alapuló elméletét közösen mutatták be a londoni Linné Társaságnak 1858-ban. Majd Darwin hamarosan publikálta *A fajok eredete* című könyvét, ebben részletesen alátámasztva álláspontját, ezért műve egyre szélesebb körben vált elfogadottá. Az 1930-as években jött létre a modern evolúciós szintézis, ennek lényege a mendeli öröklődés és az evolúció természetes szelekcióra épülő elméletének összekapcsolása. 1940-ben Oswald Avery és munkatársai azonosították a DNS-t, mint örökítő anyagot, majd 1953-ban James Watson és Francis Crick leírták a struktúráját.

Számos vallásos eredetmítosz a tudományos evolúciós elméleten kívül az élet kialakulását, az élőlények látszólagos tervszerűségét Isten létezésének bizonyítékaként értelmezi. Mózes műve a Teremtés könyve, a keresztény Ószövetség, valamint a Tóra első írása a Kr. e. 3. században készült. Első fejezetében olvasható, hogy a természetfeletti Isten hat nap alatt teremtette a világot (mielőtt a hetedikén megpihent volna).

Újabb elméleteket teremtett a 20. század űrkutatása. Sir Arthur C. Clarke *Az űrszem* című novellája alapján, 1964 és 1968 között megírta a 2001: Űrodüsszeia című science fiction

könyvet, melyből Stanley Kubrick rendezővel forgatókönyvet készítettek és 1968-ban - egy évvel a Holdra szállás előtt(!) - bemutatták a filmet. A mű egy főemlőscsoportot jelenít meg, mely külső beavatkozás által, egy monolitnak köszönhetően indul el az emberré válás irányába. A történetben 1999-ben a Holdon újabb monolitot találnak, amely jelzéseket küld a Jupiter irányába, ezért expedíciót szervez az amerikai kormány. A legénység egyik tagja Bowman végül egyedül érkezik meg a bolygóra, ahol nagyméretű monolittal találkozik, mely beszippantja. Egy szimulációba kerül, mely szoba alakot ölt. Végül megöregszik, meghal, de újjászületik a lét egy magasabb fokán.

A ma élő emberek a Homo sapiens faj és a Homo sapiens sapiens alfaj részei. Fajunk kihalt tagjai: Homo sapiens neanderthaliensis, Homo habilis, Homo erectus, H. heidelbergensis, H. gautengensis, H. rhodesiensis, H. antecessor, H. floresiensis. A jelenleg is élő legközelebbi rokonunk a csimpánz. Vajon mi lett volna, ha nem csak mi maradtunk volna egyedül a Földön a gondolkodásra képes élőlények közül?

Pierre Boulle regénye alapján 1968-ban bemutatták a Majmok bolygólya című filmet. A science fiction mű történetében 1972-ben útnak indítanak négy asztronautát, akiknek a számítások szerint kilenc év elteltével kellene visszatérniük a Földre. Ám az Albert Einstein bizonyított relativitás elmélete szerint időimitáció lép fel a fénysebességgel haladó járműben, így az utasok számára lelassul az idő és 2000 év elteltével érkeznek vissza a bolygóra. A Földet ekkor már a majmok uralják, mert az ember egy atomháború során elpusztította saját civilizációját. A Homo sapiens primitív, üldözött fajjá válik gyarló természete miatt és visszaesik az evolúciós ranglétrán. Vajon valóban képes az emberiség elpusztítani önmagát?

Godfrey Reggio kultikussá vált Qatsi-trilógiájának első darabja az 1982-be bemutatott Koyaanisqatsi. Ezen dokumentumfilm a modern ember és a természet megváltozott viszonyáról szól. Az Egyesült Államok különböző helyszínein készített, olykor gyorsított vizuális képeinek sorozatait láthatjuk. Meghatározó szimbóluma a filmnek a rakéta, amely a fellövést követően felrobban és lezuhan, ez a modern világ törékenységének jelképe. Reggio a narráció hiányát így magyarázta: „nem a nyelv szeretetének hiánya az oka, hogy ezekben a filmekben nincsenek szavak. Ez azért van, mert álláspontom szerint a nyelv lealacsonyodott állapotban van. Már nem képes leírni a világot, amelyben élünk.”

Nem lehet tökéletesen egy képet leírni szavakkal, csakúgy, ahogy egy szöveget sem vagyunk képesek képpé vagy képek sorozatává tömöríteni egzaktul. Talán azért népszerűbbek a filmek manapság a könyveknél, mert kisebb energia befektetéssel több információt nyújtanak, szinte

előre csomagolt árut kapunk, nem kell bajlódni azzal, hogy elképzeljük a történeteket. Nyelvezetünk sokkal egyszerűbb lett, mert lényegre törőek akartunk lenni. Ebben a folyamatban azonban nagyon sokat veszítettünk. Már nem tudunk árnyaltan fogalmazni, már nincs aki, végighallgassa jól átgondolt részletesen leírt gondolatainkat, élményeinket. Ezáltal a beszélő már nem beszél, a hallgató többé már nem hallgatóság. Gondolataink végiggondolatlanok-, érzéseink feldolgozatlanok maradnak. Napjainkban több emberrel képesek vagyunk verbális kommunikációra, de számos érzést, információt saját benső világunkról képtelenek vagyunk ezzel a leszűkölt verbális eszköztárral kifejezni. A modern képi világ ideig-óraig úgy tűnt, hogy a mozgókép és a digitális képek elterjedésével, mint egy új kommunikációs csatorna funkcionálhat. Azonban rá kell döbbernünk, hogy ezt használva sem lehet emberi erőbefektetés nélkül, gyorsan, csettintésre ábrázolni világunkat, leírni történeteinket. A változó világban, - hiába a mozi, a mobiltelefon, az internet, - az emberek továbbra is kiszolgáltatottnak érzik magukat – sőt, talán a fentebb említettek miatt egyre inkább -, egyre több depressziós és lelkileg sérült ember él köztünk.

Általános az a tendencia, hogy a nyugati országokból a fiatalok kelet irányába vágynak. Hiába kapnak meg minden anyagi jót, a lelki táplálék hiányzik az életükből, amit a keleti kultúrákban akarva-akaratlanul is megkaphatnak.

Világunkat feldolgozni, megjeleníteni hagyományos eszközökkel egyre nehezebb időigénye miatt is, ezért sokan fordulnak alternatív technikákhoz, hogy kifejezésre juttassák gondolataikat. Az ábrázoló művészi képek nagy része fotó vagy fotó alapú festmény. Az a tendencia, hogy a kifejezésre váró gondolat, érzelem egy gyorsan elkészült alkotásban nyer testet.

Engem is erősen befolyásol a felgyorsult világ: Egy összetett gondolatot viszonylag gyorsan és egyszerűen jelenítettem meg a festményemen. Majom maszkot festettem meg a képen *A majmok bolygója* című filmből. Álarcot azért választottam, mert nem egy egyént akartam bemutatni, hanem az utcákon sétáló, gyanakvó hétköznapi embereket. Az állatok általános jellemzője, hogy minden ismeretlen dologtól félnek, ezért választottam a majomszerű arcot. Társadalmi rang szimbóluma a kalap, az emberek ruházatára utal, hiszen az öltözet sokat elárul az egyén anyagi háttéréről. Komponálás szempontjából a főalakot a bal alsó sarokban helyeztem el és a felfelé irányuló gyanús tekintetét érzékletesen kihangsúlyoztam. Saját tobzódó félelmeim is bele vannak szőve a festménybe a társadalommal kapcsolatban. Folyamatosan a termékek megvételére buzdítják az embereket fogyasztás alapú világunkban.

Különféle stratégiákat alkalmaznak az emberek meggyőzésére, amelyek valótlan információkat állítanak. Próbálnak hatni az ösztöneinkre, a vágyainkra, az érzelmeinkre. Homályos, csalogató a háttér, csakúgy, mint a hirdetések szépnek tűnő kódos hazugságai, azaz teljesen üres.

Oly mértékben kapjuk ezen ingereket, hogy ellenálló képességünk megnő, egyre közömbösebbek és gyanakvóbbak leszünk a környezetünkkel szemben. Ez nem jelentene problémát a reklámok kiszűrése végett, de az emberi kapcsolatokra nagyon rossz hatással van. Nem bízunk egymásban, mindenkit eleinte fenntartással kezelünk. Egyre ritkábbak a hosszú távú kapcsolatok, barátságok, a házasságok több mint fele válással ér véget. Személytelenné válnak az emberek a nagyvárosokban, nem törődnek egymással csak a saját céljuk felé rohannak. Zsúfolt kis helyen élnek egy panelben, mégis magányosak. Teljesen felbomlottak az erkölcsi normák, nincs követendő példa a fiatalok előtt.

Emberi létünk alapvető kérdéskörének gondolatai is megjelennek az alkotáson. Mi vagyunk az evolúció csúcán lévő faj, ugyanis hozzánk hasonló értelemmel nem bír más élőlény. Ezáltal az állatok ki vannak szolgáltatva az emberi tevékenységnek, a természet működését egyre inkább befolyásoljuk. Tenyésztett haszonállatokat tartunk a saját igényeink kielégítésére. Táplálékaink, eszközeink mind egyre mesterségesebb úton keletkeznek és jutnak el hozzánk. Az erős hangok, fények és a szennyezett levegő mind távolabb sodornak a természettől...

Ezek és ehhez hasonló gondolatok jártak vagy járnak a fejemben, miközben és miután a festményt elkészítettem. Vajon a fenti szavak, mondatok visszaadják-e mindazt, amit a kép magában rejt? Egyértelműen nem. Egy gondolati sík vagy egy gondolatmenet is temérdek ábrázolási lehetőséget tartogat magában, kimeríthetetlen, többek között a következő képem is ennek a produktuma.

Vadászpilóta c. képemen minden kétséget kizáróan egy vadászpilótát emeltem ki a *Koyaanisqatsi* című filmből. Ezen festményemen már nem csak jelen világunk, hanem jövőnk iránti aggodalmam is tükröződik: a környezetszennyezés fokozatosan mérgezi világunkat, ám alternatív energiaforrásokkal talán képesek vagyunk tenni ellene, ha összefogunk. Ám a háborúkban, amik a történelem folyamán - sajnos csakúgy, mint manapság - zajlottak, sok esetben az egyén szava dönt/döntött, egy személy emberéletek, sőt a technika fejlődésének köszönhetően akár földrészek felett dönthet akár egyetlen mozdulattal. Erre való utalásként egyetlen karaktert jelenítettem meg tehát a festményemen. Rengeteg természeti kép, városkép

tűnik fel a filmben, az utcákon sok-sok emberrel, ahol a sok-sok ember tömeget alkot. Magam is elgondolkodtam azon, hogy, ha a filmben ennyiszer feltűnik a sokaság, akkor miért is ragadott meg engem egyetlen egy személy. „Világot meghódító” pilóta, karakteres, bajszos, markáns arcúval, készülődve egy újabb felszállásra. Valószínűleg már több embert ölt meg, valószínűleg e mellett családapá, olyan emberi lények atyja, akik jövőjét ugyanúgy veszélyeztetheti, tönkretetheti, mint ahogy más ártatlanokét már megtette. Fontosnak gondoltam érzékelteni, hogy a sokaság, végül is ki van szolgáltatva ennek az embernek, hiszen módjában áll lebombázni és megölni őket, ha nem mérlegel – mert katona – és végrehajtja a kapott gyilkos parancsot. Ezen pusztító fegyverek képesek egész fajunk kiirtására. A filmből kiemelt képkockával a háborúkra akartam felhívni a figyelmet, amelyek a forgatás idejében és napjainkban is fenyegetik világunkat.

Az ellentétek egysége lassan csökken. Egy adott ponton a világ kizökken, átlépi a határt és az egyensúly összeomlik. Megszűnik a nyugalom, a rendszer szétomlik és egy új lép a helyébe.